

Doloresa

Kazragytė

Ramybės nerimas

TYTO ALBA

Doloresa
Kazragytė
Ramybės nerimas

Esė, novelės, istorijos

VILNIUS 2010

*Skiriu mylimam sūnui Tomui,
kuriam lemta šokti Gyvenimo Šokį*

*Tu manęs neieškotum, jei manęs neturėtum.
Tad nesisielok.**

Blaise Pascal

* Visos Blaise'o Pascalia citatos iš knygos „Mintys“
(1997, vertė Anicetas Tamošaitis).

PABAIGOS
PRADŽIA

Vietoj įžangos

Visą gyvenimą buvau nerami. Absoliučiai nerami. (Ar gali būti rami vaikystė, kai scenoje šoki, dainuoji, deklamuoji, vaidini... tegul tai tik mokyklos scena?)

Prabėgo daug laiko (daugiau nei penkiasdešimt metų!), jau ruduo, ruduo, ruduo... Baisu pagalvoti, kiek atminimų, veidų, įvykių, jausmų, valandų, sekundžių. Kiek visko sulindo, susmigo į atmintį, niekur nedingo, trink netrynęs – nieko neištrinsi, nepakeisi, viskas maišosi, drasko ar glosto vaizduotę, viskas tebėra, viskas gyva, viskas akimirksniu grįžta, kamuoja ar ramina. Kartais gera, kartais baisu ir liūdna, kartais visi prarastieji susirenka, kartais esantys šalia nutolsta. Kartais tai kankynė. Kartais ramybė. Tavo gyvenimas gali tave sugrauzti. Tavo gyvenimas gali tave nuraminti. Tavo gyvenimas esi Tu. Ir vis dėlto be kažkokios Valios, Jėgos, Malonės iš aukščiau tu nieko negali: nei nusiraminti, nei išprotėti. Belieka tik šauktis pagalbos iš Ten. O paskui jau įmanoma šiek tiek pačiam valdyti tą nerimą.

Buities mano gyvenime jau kaip ir neliko: nebereikia virti, skalbti, lakstyti į parduotuves, plauti indų... Visi šie rūpesčiai sumažėjo iki minimumo.

Bet tas nerimas (ne tas, mažesnis, menkesnis, žmogiškesnis, dėl artimųjų), tūnantis pačioje sielos gelmėje (nesakau – Dvasios, nes ji ašis, ant kurios paverta ir Siela, ir Protas, kuri diriguoja Nerimui ir gali jį valdyti), graužiantis smegenis, širdį – nedingsta. Jis – tai aš. Jis – prigimtis. Jis – gal net Dievo dovana. Nes... nerimas yra kūrybos liepsna (ar galėjo Dievas būti šaltas ir ramus kurdamas galaktikas, pasaulius, Žemę, Žmogų? Sunku įsivaizduoti... Neįmanoma... Jau pati Biblijos pradžia dvelkia jauduliu, pakilimu, įkvėpimu, paslaptimi, didybe, laime... jei norite), kūrybos versmė, nešanti pirmyn, net jeigu tas „pirmyn“ yra Mirtis. O kas už jos? Vėl paslaptis, vėl nerimas, vėl kūryba?

Tiek ir teišmanau. Kartais lyg kažką suprantu. Dažniausiai – ne. Tik nerimas, nerimas... Ramybė. Kelias aiškus. Kelias tik vienas – NAMO.

2007-ųjų gruodis. Vėl scenos spąstuose. Scenos, kurios jau keliskart atsižadėjau: niekada daugiau!!! Gruodžio tryliką premjera Marijampolės municipaliniame teatre (rež. Romas Kučiauskas – jis ir teatro direktorius), „Haroldas ir Modė“. Meilės istorija. Keistos meilės – jai 80, jam – 18 metų. Melodrama? Komiška drama? O gal drama su komedijos priemaiša?

Pamanykit, koks įvykis!

Ir dėl to „įvykio“, dėl to nereikšmingo, visai menko, visai nematomo, visai nevertinamo „įvykio“ Lietuvos teatro (netgi saviveiklinio) kasdienybėje aš vėl „apsirgau“. Taigi: niekada nesakyk „niekada“!

Daugiau nei du mėnesius gyvenau Marijampolėje. Jau trečias spektaklis šiame teatre. Kodėl? Su Marijampole niekada neturėjau nieko bendra – nei giminių, nei draugų, tiesa, buvo

kažkada iš Marijampolės Aniuta, su ja susipažinau Romainių tuberkuliozės ligoninėje. Aniuta... Keista trapi būtybė, graži, poetiška, jautri, kūrė eiles, dainas. Nusižudė.

Gražus miesto pavadinimas: Marijam, Mirijam – senovinis Marijos vardas. Marijampolė (rusiškai „pole“ – laukas, pieva) – Marijos pieva, Marijos laukas. Marijampolė. Nuo pirmo spektaklio prieš keletą metų („Labanakt, mama!“, rež. Viktoras Šinkariukas) pamilau Marijampolę, Šešupės pakrantes, vingius, saulę, žolę, bažnyčią, šalia esantį teatrą, kapines, parką, užtvankas, gulbes, antis... Ir žmones, su kuriais dirbau, – scenos techninį personalą, apšvietėją, garso operatorių: Romą, Ritą, Gintarą, Vyta, Algirdą, Remigijų, Andrių – visus visus.

Bet dabar – „Haroldas ir Modė“. „Iškritau“ iš gyvenimo, kurį gyvenau Kaune, lyg ir „savo namuose“ (tai niekada nebuvo mano „namai“ – apie tai vėliau), ir pro devinto aukšto stogą puoliau į visai kitą pasaulį. Čia, tame devintame aukšte, rytais praskrenda balandžių ir varnų būriai, kartais ir žuvėdros praplasnoja; netoli matau tviskančią „Hyper Maximą“ – ilgą baraką su besisukančiais malūno sparnais ir užrašu „Delano“ (kas tai yra?). Stengiuosi pro šį langą nežiūrėti. Čia iš dviejų pusių ūžia ir ūžia mašinų eilės – vienoje eilėje raudoni žiburiukai kaip raudonas kirminas, pitonas, kitoje – baltų šviesų pitonas; naktimis ir dienomis kaukia į klinikas lekiančios greitosios, vežančios tik prie dvejų vartų – į Gyvenimą arba į Mirtį.

Kas čia dar tuose „namuose“? Retkarčiais reikia nušluostyti dulkes... ir nuo pianino, kurį padovanojo nepažįstamoji Laima, išplauti porą lėkščių ir puodelį nuo kavos, nekreipti dėmesio į ūžiantį liftą, varvantį čiaupą, nepamiršti kartą per mėnesį išplauti laiptinę (grafikas visada pakabintas, kaimynai tvarkingi), sumokėti mokesčius...

Dėl kaimynų man pasisėkė. Šalia, 33-iame bute, – požia Marija ir Algis. Ji – su lazdele, sunkiai vaikšto, labai gra-

žių veido bruožų, ponas Algis – visada su humoru, visada šmaikštus, linksmas. Kažkada gyveno ir duktė (Eglė pina nuostabius krepšius), dabar retkarčiais ateina su dukrele. Jei kas nors turi ką nors palikti, perduoti man, išvažiuodama paprašau, kad paimtų ponią Mariją – ji visada namie, žiemą vasarą. Net pranešimus balsuoti jiems atneša, bet jau seniai nebalsuoju.

Toliau – 34 butas. Vėl pora pagyvenusių gražių žmonių. O! Valerija! Retai pamatysi tokią elegantišką, puošnią, pasidžiūsią, kvėpiančią gal apie 75 metų moterį. Aukštoka. Žila. Ori.

Susitinkam prie lifto.

– Kur susiruošėte, ponija Valerija?

– A, taip sau, į Laisvės alėją, pasivaikščiosiu su drauge.

– Kaip gražiai atrodote!

– A, ką jau čia! Jūs irgi.

– Ačiū. Malonaus pasivaikščiojimo.

– Tai vėl į kaimą?

– Aha. Vėl neišplausiu laiptinės.

– A, nieko! Juk ir taip švaru.

Nusileidžiam. Išsiskiriam. Liftas dar kurį laiką kvėpės maloniais kvėpalais.

Jos vyras ponas Ramonas – ne mėgėjas slampinėti po Laisvės alėją. Dažniausiai jį sutinku grįžtantį su pirkiniais ar plaukiantį laiptinę.

Ir jis mėgsta pajuokauti:

– Tai vėl į gastroles? Na, žiūrėk, nepersistenk.

– O ką?

– Sveikata, sveikata svarbiausia.

– Aha. Gražus jūsų megztinis.

– Senas senas, kaip ir aš pats.

– Tai jau ne! Jūs dar labai gražus vyras!

– Ar tikrai?

– Tikrai.

– Na, tai viskas, vadinasi, gerai.

– Aha. Sudie. Skubu.

– Skubėk, skubėk..

35 butas: Sveta (Svetlana), Vladas ir sūnus gražuolis Karolis, dar gimnazistas. Sveta turi graikiško kraujo (dabar jos tėvai gyvena Graikijoje), per Armėniją, Maskvą atsidūrė Lietuvoje. Labai gerai kalba lietuviškai su švelniu keistu akcentu. Kava ir brendis – tai mano nuobodžių dienų pajvairinimas pas Svetą. Mudvi kalbame apie šeimyninio gyvenimo, tiesą sakant, neromantišką kasdienybę, apie Dievą (Sveta katalikė), apie sielos ilgesį ir norą to „kažko“, kas gal įvyks, užklups, atsitiks: romantiška kelionė, vandenynas, audra, laisvė, laimė... Ir čia pat kvatojam susigriebusios, kad tai galime patirti čia, dabar, rytoj. Tik reikia pastangų, šveisti šalin visokias kasdienes smulkmenas: na, skalbinių krūva, na, sūnaus ir vyro kelnės nenuneštos į valyklą, na, pora plytelių nukrito vonioje, na, butas netvarkytas, na, nespėsi sriubos vyrams išvirti (tai Sveta sako), o aš sakau: „Važiuojam į Pažaislį!“ Ir važiuojam. O ten marios, o ten vėjas, o ten baltos burės, o ten tas „kažkas“.

Kažin, galvoju kartais, kai bandau tą „kažko“ ilgesį pasišaukti prisiminimų vaizdais, ar mano šuo Rudis (jau šešeri metai jo nebėra) irgi galėdavo prisišaukti vaizdus savo mažoje galvelėje, kai naktį imdavo sapnuodamas (ar ne?) loti? Gal ir jis mažame kambarėlyje ant plačios palangės, žvelgdamas iš devinto aukšto į pravažiuojančias mašinas, matydavo ne jas, o mišką, ežerus, ir jam atrodydavo, kad jis lekia paskui pabaidytą stirną, iš visų jėgų, kiek tik neša trumpos kojukės, jausdamas vėją, samaną, žolę, nulauždamas musmires ir baravykus, lekia laisvas, pakylėtas, kupinas azarto ir vilties. Ta viltis niekada neišsipildė, bet ji šaukė, ji veržėsi šuoliais, ji buvo jo, Rudžio, laimės akimirka.

Žmogus laimingas. Dievas davė jam unikalią galimybę – sekundės greitumu prisišaukti jūrą, kalnus, saulę, laimės aki-

mirkas, šviesiausius išgyvenimus bet kada, bet kur: mažame kambarėlyje, ligoninėje, gatvėje prašant išmaldos.

*Tai, kas prarasta
tai, kas prarasta –
Viskas tavo.*

Ir:

*Aukštas medis
Skambėdamas stovi
Vidury didžiulės Vienatvės...*

(Janina Degutytė)

Šios eilutės man užgniaužia kvapą. Skambėti! – vidury didžiulės Vienatvės. Štai kas svarbiausia mūsų žemiškame gyvenime. Skambėti. Nors tyliai, nors sau (dar geriau kam nors), bet skambėti.

Ūkanotas, drėgnas vakaras. Beveik sutemę. Važiuoju. Tik du keleiviai: aš ir paauglys berniukas. Šviesų virtinė blizgančiame greitkelyje. Veikia radijas. Žinios. Kalba apie interpeliaciją kažkokiai mūsų ministrei (nenugirdau), apie pedagogų streiką, dar kažką. Stipriai lyja. Priekiniai langai ašaroja, valytuvai darbuojasi. Aplinkui tamsa.

Marijampolėje gyvenu be televizoriaus, be radijo – tik knygos ir du stoglangiai palėpės kambarėlyje. Gyvenu naujuose Šv. Arkangelo Mykolo senelių globos namuose prie pat bažnyčios ir teatro, prie pat užtvankos ir Šešupės, prie pat „Maximos“ (kur nuo jų dingsi?) ir parko. Pro stoglangius galiu žiūrėti į žvaigždes gulėdama lovoje. Aukštielninka.

Kasnakt girdžiu, kaip knarkia už sienos diedulis (jis gyvena su antra žmona, čia susipažino, abu našliai, o dabar jauna vedžiai). Gal ir ne toks jau „diedulis“, kokiais 6–7 metais už

mane vyresnis, aukštas, stiprus ir, ko gero, sveikas, nes taip stipriai knarkia. Juk sakoma, kad knarkimas reiškia sveiką miegą. Sprendžiant pagal periodiškai užkylantį *crescendo* iki *fortissimo*, pauzė, vėl *diminuendo* – turėtų būti labai sveikas. Taiso visus globos namų gedimus: čiaupus, elektrą, vonias, unitazus ir t. t. Klausausi, kikenu, matau žvaigždes ir pavydžiu to „sveiko“ miego. Mano nemiga kartais varo į neviltį. Tada makt tabletę – gal ir aš užknarkiu?

Pro langą nieko nebematau, tik šviečia kelio juostos, stulpeliai... mano kolegų veidai... Marijampolės artistai.

Jie – ne aktoriai, kaip sakoma, mėgėjai. Taiklus žodis – jie mėgsta vaidinti, mėgsta būti scenoje, mėgsta ateiti iš darbų vakarais repetuoti. Ir visai nenuvargę, visai nepaniurę, visai linksmi ir (bent repeticijų metu) laimingi: mokytojai, gydytojai, namų šeimininkės, inžinieriai, „Maximos“ apsaugininkai, moksleiviai. Karolis vaidina kapinių prižiūrėtoją. Dvyliktokas. Toks mielas, visada besišypsantis, visada mužu apsikabiname sveikindamiesi, visada jaudinasi eidamas į sceną. Trys dvyliktokės – žavios, gražios, drąsios, malonios (ruošiasi studijuoti Vilniuje, Karolis taip pat, visi žada atvažiuoti vaidinti spektaklį). Jonas vaidina kunigą. Labai profesionaliai komikuoja, kaip vėliau paaiškės, Marijampolės publikos numylėtinis. Algirdas – jau seniai šio teatro aktorius ir butaforas, dekoracijų montuotojas ir uždangos kilnotojas, stalius ir... kas tik nori. Nuoširdus, labai šnekus, o kartais stovi ar tupi užkulisiuose liūdnas ir susimąstęs.

Jo sūnus Gintaras vaidina policininką. Labai graužiasi išėjęs iš scenos – tai žodį užmiršo, tai ne taip pasakė. Rimtas. Mažakalbis.

Arnoldas – galingo sudėjimo ir vaikiško, švelnaus veido vaikas, dirba apsaugininku „Maximoje“. Linksmas. Laido humorą. Kartą sako:

– Aš bijau su jumis repetuoti...

- Kodėl?
- Jūs keičiat žodžius, vis ką ne taip pasakot...
- Va tai tau! Bet juk pasakau tą, ką reikia.
- Taip, bet kartais ne taip...
- Tiksliai?
- Aha...
- Tai čia ir yra improvizacija. Priprasi.

Ir priprato. Dabar jau galiu improvizuoti kiek noriu, Arnoldas net pats ką nors prideda ar nuima ir tuo mėgaujasi. Laisvė scenoje! Jie tai jaučia, juos vilioja magiškas teatro pasaulis, ta „realybė“, kuri tokia dirbtinė, tokia kvailai primityvi juodoj scenos erdvėj, kelia virpulį ir žadina paslaptinę, tampa realesnė už tikrovę.

Ir didingoji Irena (pas ją gyvenau, kai repetavome „Labanakt, mama!“) – tamsiais plaukais, šukuosena kaip karalienės, žibančios tamsios akys, kupina energijos, humoro, visada pasipuošusi, visada besišypsanti, visada rūkanti, visada žaviai kvatojanti ir amžinai sprendžianti kryžiažodžius.

Rita. Mūsų Ritelė. Mačiau ją vaidinančią kitame jų spektaklyje: tylus, švelnus vienuolės vaidmuo. Visai kitoks, visai priešingas Haroldo motinos (isteriškos, kvailos, triukšmingos poniutės) vaidmeniui. Ji – teatro administratorė. Tamsiaplaukė, visada besišypsanti, visada, kai atvažiuosi, paruoš kavos, paklaus, kaip gyveni, visada linksma.

Galėčiau dar minėti ir minėti. Mūsų garsistas Andrius – anglų kalbos mokytojas. Rimtas. Orus. Nekalba be reikalo. Geras. Paslaugus.

Remigijus – scenos siela. „Figaro šen, Figaro ten!“ Reikia – bus apšvietėju, reikia – scenos darbininku, staliumi, butaforu, elektriku, ūkvedžiu... Vaiko sielą ir išminčiaus filosofiją turintis jaunuolis. Tuos žmones reikia matyti, pažinti, jie geri, jie... kad ir Dalytė – valytoja, siuvėja, rūbininkė, kontrolierė... maloni, minkšta kaip ką tik iškepta bandelė.

Visi jie myli teatrą. Tarp jų yra talentingų. Bet... jie tik ateina, tik prisiliečia, tik pabando, tik žaidžia. Mums, profesionalams, teatras – mūsų šešėlis – visada kartu: miegi, keliauji, žemuogiauji, žvejojai, skrendi į Indiją – tavo šešėlis Teatras visada kartu. Niekada nepaliks. Gal ir po mirties? Tada būtų baisu. Ne. TEN šešėlių nebus. Jei nenorėsi – nebus. Manau, TEN galima rinktis. Meilės ir Laisvės Dievas neatims.

„Ramybės nerimas“ – šeštoji aktorės Doloresos Kazragytės autobiografinių esė knyga. Apie laukiančius Anapus ir esančius šalia, apie gyvenimą teatre ir teatrą gyvenime, apie Dievą, meilę, mirtį – be patoso, nemooralizuojant, su šviesia išmintimi, leidžiančia pro kaimo trobos langelį pamatyti visą pasaulį.

Nesu rašytoja (tūkstantį kartų sakiau), rašau, ką pasiūlo gyvenimas, ką mato akys, kas sujaudina sielą. Apskritai tai joks rašymas (nors lapas ir rašiklis prieš akis), gal tik išsikalbėjimas? Išsikalbu, nes kažkas liepia, jokios kitos priežasties nežinau.

Kelionės ženklai. Aš jais tikiu. Kartais jie aiškūs, kartais vos juntami, kai ateina pabaiga – jie išryškėja, tampa apčiuopiami. Tai užgniauzia kvapą – nes jie kalba apie gyvenimą Anapus, žmogaus Dvasios amžinybę, jie (daugelis to nepastebi) aiškiai kalba apie tai, kad Mirtis – tik nesuvokiamos durys į kitą pasaulį.

...Ypač svarbus buvo katinas Kieša. Asmenybė. Aistringas. Gražus. Pasipūtęs. Savarankiškas. „Kieša, bjaurybe, vėl pas „mergas“ buvai? Marš į orkaitę“, – subardavo, nutaisiusi rūščių miną, Staselė. Ir Kieša lenda „atgailauti“ į orkaitę (vasarą krosnies nekūrendavo), o aš krizenu – tas vardas man primena, jog taip šeimoje vadindavo garsųjį rusų aktorijų Inokentijų Smoktunovskį.

ISBN 978-9986-16-756-3

TYTOALBA

9 789986 167563

www.tytoalba.lt